

Katoliški GLAS

Uredništvo in uprava:
Gorica, Riva Piazzutta štev. 18
Poštno ček. račun: štev. 24/12410

Cena: Posamezna štev. L 25
Naročnina: Mesečna L 110
Za inozemstvo: Mesečno L 190

Leto V. - Štev. 17

Gorica - 23. aprila 1953 - Trst

Izhaja vsak četrtek

Ali bo gospod prof. Fadda izpolnil upe trž. Slovencev

G. prof. Fadda je načelnik Prosvetnega urada, ki mu je podrejeno vse šolstvo na tržaškem ozemlju. Ta urad so ustanovili leta 1945 zapadni zavezniki. Prvi njegov načelnik je bil več let stotnik g. Simoni. Pozneje mu je sledil zavezniški častnik Marchall, temu je nasledoval g. prof. Andri. Lansko leto pa je dobila soudeležbo pri upravi Svob. tržaškega ozemlja italijanska vlada, ki je sporazumno s poveljnikom področja, gen. Wintertonom poslala v Trst nekaj nad dvajset višjih uradnikov; ti so prevzeli vodstvo poedinih upravnih oddelkov, ki bi imeli značaj ministrstev tržaške države, oziroma glavnih ravnateljstev na teh ministrstvih. Ob tej priliki je prevzel vodstvo Prosvetnega urada, to bi bilo nekako naučno ministrstvo, g. prof. Fadda, dosedanj Proveditore degli Studi v Sieni.

Po pravici povedano je treba priznati, da si tržaški Slovenci ob tej upravni spremembi nismo delali rožnatih upov ter smo proti njej glasno protestirali, ker so ti ukrepi kršili mirovno pogodbo. Posebno smo bili zagrenjeni, da je izročila vojaška uprava slovensko šolstvo v roke uradniku italijanske države, katera nam je prej v teku 25 let neusmiljeno uničila vsako sled slovenskega šolstva na tem ozemlju. Dati slovensko šolstvo v oskrbo takim ljudem, je pomenilo spustiti kozla v zelnik.

Naše skrbi niso bile neutemeljene. Kmalu po svojem nastopu je novi načelnik Prosvetnega urada g. prof. Fadda ukinil Področno nadzorništvo za slovenske šole (Ispettorato di Zona), ki je imelo sorodno funkcijo, kot jo je imela temu nadzorništvu nadrejena »Višja šolska uprava«, »Sovraintendenza Scolastica« za italijansko šolstvo. Ta ukrep je utemeljeval prof. Fadda s trditvijo, da za omenjeni inšpektorat ni podlage v italijanski zakonodaji. To je res. Toda v isti zakonodaji, ki v Trstu še ne velja, ni niti podlage za slovensko šolstvo. Obljubil pa je, da bo mogel dosedanj slovenski področni nadzornik dalje vršiti svojo funkcijo kot slovenski svetovalec pri Višjem šolskem upravniku (Sovraintendente) prof. Rubini-ju. Po nekaj tednih pa se je izkazalo, da je ta obljuba le prazna beseda. Vse tudi kaže, da je istočasno izgubil znaten del svojega vpliva slovenski svetovalec pri Prosvetnem uradu, kjer se je še celo pod prof. Andri-jem, razen v nekaj redkih primerih, stalno upoštevalo njegovo mnenje. Tako je prešla v bistvu oskrba slovenskih šol na Svob. tržaškem ozemlju v italijanske roke.

Vsako leto je navadno izdala Vojaška uprava preko Prosvetnega urada posebno upravno odredbo (ordinanza) glede podeljevanja službenih mest na slovenskih šolah. Doslej se je ta uredba izdajala vedno tudi v slovenskem jeziku. Letos je prof. Fadda prvič izdal to okrožnico samo v italijanski.

Ne smemo pa pozabiti, da se dogajajo vse te stvari istočasno, ko se pojavljajo v tržaških nacionalističnih italijanskih krogih predlogi, da bi tržaški Slovenci pristali na priključitev ozemlja k Italiji pod pogojem, da se jim zagamči podobna avtonomija kot južnotirolskim Nemcem. Najprej je treba omeniti, da dobro poznamo položaj južnotirolskih Nemcev, ki so bili 25 let naši sotrpini pod fašistično Italijo. Dobro nam je znano, da oni s svojim položajem niso zadovoljni. Potem

pa bi imeli pripomniti, da ni verjeti praznim obljubam. Doslej se je bilo mogoče izgovarjati, da za zatiranje našega življa ne odgovarja Italija, temveč Vojaška uprava ter njeni lokalni italijanski uradniki, ki so doma iz obmejnih krajev ter zato toliko bolj nestrpni. Toda zdaj se je položaj spremenil. Področni predsednik dr. Palutan je že odšel za prefekta v Vicenza, kjer ga ne bodo več mogle vznemirjati nabrežinske dvojezične tablice. Menda se pripravlja na odhod tudi naš župan inž. Bartoli. Za njim ne bodo žalovali niti vrabci na Akvedotu, ki jim ni dal miru. Upravo področja so prevzeli čistokrvni Italijani, ki jih je postal sem sam De Gasperi. Sedaj

bi Italija mogla pokazati v dejanju, kako si zamišlja avtonomijo med tržaškimi Slovenci. G. prof. Fadda je zamudil redko priliko. Lahko bi bil prepustil oskrbo slovenskih šol Slovincem samim, ali pa vsaj tiste ostanke slovenske udeležbe pri šolski upravi pustil na miru. Ali bi ne bila lepa gesta: »Vojaška uprava je slovenske šole preveč poverila nam Italijanom. Sedaj pa prihaja velika dušna italijanska država in vam Slovincem podeljuje šolsko samoupravo. Upam, da bo moj zgled posnemalo tudi drugih dvajset italijanskih višjih uradnikov, ki so prišli obenem z menoj v Trst prevzemati vodstvo uprave na drugih področjih.« Če bi Slovenci doživeli kaj takega, bi morebiti obljube o avtonomiji vzeli bolj resno.

Verjetno pa pričakuje prof. Fadda ostrejših slovenskih protestov proti svojim ukrepom v škodo slovenskemu šolstvu. Svoj čas smo že pokazali z znano stavko uslužbencev

na slovenskih šolah, da znamo upoštevati tudi take želje italijanskih uradnikov...

Italijanski krogi se te dni obračajo na kominformističnega voditelja Vidali-ja, da podpre njih načrte pri ureditvi tržaškega vprašanja. Zato nam ne more nihče zameriti, če se v tem članku obračamo na maršala in predsednika Tita. Ko se bo pogajal glede Trsta, naj ne podari Italiji niti ene slovenske hiše. Mi sicer komunizma ne maramo in zato ne želimo priti pod sedanjo Jugoslavijo. Zavedamo se tudi, da bivata na tem ozemlju dve narodnosti, katerih člani so medsebojno tako pomešani, da ni mogoče potegniti etnične razmejitve. Edina rešitev je Svobodno tržaško ozemlje. Tov. Tito, mi ne maramo tvoje vlade. Prosimo pa te, bodi pri pogajanjih nepopustljiv. Tako boš pripomogel k temu, da se bo prej ali slej uveljavila mirovna pogodba z našo državo vred, to je »Svobodnim tržaškim ozemljem«.

ostalim narodom ter naj posveti večji del prihrankov, ki bi jih prinesla razorožitev, skladu za svetovno pomoč in obnovo. Cilji tega velikega dela bi bili: pomagati do napredka zaostalim področjem sveta, podpirati donosno in pošteno svetovno trgovino ter pomagati vsem narodom, da spoznajo blagoslov svobodne proizvodnje.

Spomeniki te nove oblike vojne bi bili ceste in šole, bolnišnice in domovi, hrana in zdravje. S temi in takimi dejanji smo pripravljeno narediti iz ZN ustanovo, ki bo mogla uspešno čuvati mir in varnost vseh narodov.

Kaj pa je pripravljena storiti Sovjetska zveza? Ali je novo vodstvo Sovjetske zveze pripravljeno izrabiti svoj odločilni vpliv v komunističnem svetu, da ne pride le do premirja na Koreji, ampak tudi do resničnega miru v Aziji?

Ali je pripravljeno dopustiti drugim narodom, tudi narodom Vzhodne Evrope, svobodno izbiro njihove lastne oblike vladavine ter pravico, da se svobodno združijo z drugimi narodi v svetovno skupnost, v kateri bosta vladala zakon in pravica?

Ali je pripravljeno delati skupno z drugimi narodi za resnično razorožitev, ki naj bi jo garantiralo obvezno nadzorstvo ZN?

Vsi narodi imajo dragoceno priložnost, da zavrnejo črni tok dogodkov. Če ne bodo izkoristili te priložnosti, bo sodba prihodnjih časov trda in pravična.

Ko stavijo Združene države te predloge, je njihov namen preprosto in jasn. Ti predlogi izhajajo iz našega hladnega prepričanja, da plamti želja po pravičnem miru v srcih vseh ljudi, nič ne manj onih v Sovjetski zvezi in Kitajski, kakor v naši lastni državi.

Tudi oni verujejo trdno z nami, da je Bog ustvaril človeka za uživanje, ne pa za uničevanje sadov zemlje in njegovega lastnega dela. Tudi oni hrepenijo po tem, da bi se z njihovih pleč in človeških src dvignilo breme orožja in strahu, da bi napočila zanje zlata doba svobode in miru.

Izmenjava ujetnikov

V Panmunjonu se je pričela zadnji ponedeljek zamenjava bolnih ujetnikov. Vsak dan zamenjajo po 500 komunističnih in po 100 zaveznikov ujetnikov. Izmenjava se bo nadaljevala, dokler ne bodo vsi za to določeni ujetniki zamenjani.

Medtem sta se obe bojujoči strani sporazumeli, da obnovita pred pol letom prekinjena pogajanja za premirje. Kakor znano, so se ta pogajanja razbila zaradi vztrajanja komunističnih zastopnikov na zahtevi, da je treba vse ujetnike, tudi proti njihovi volji, vrniti domov. Sedaj se zdi, da so se komunistični voditelji vdali ter pristali na to, da se ujetniki, ki bi se ne hoteli vrniti domov, izročijo kaki nevtralni državi, kjer bi se v teku neke dobe morali izjaviti, ali se hočejo vrniti domov ali ne.

Popustitev s strani korejsko-kitajskih voditeljev daje dobre izgleda za nadaljevanje pogajanj, vendar bo preteklo precej časa, predno bo prišlo do pravega miru na Koreji, posebno ker bodo zavezniki zahtevali, da se s sklenitvijo miru na Koreji reši tudi vprašanje komunističnega delovanja v Indokini in na Malaji.

Pogajanja za premirje se pričnejo 25. aprila.

Eisenhowerjeva mirovna ofenziva

V četrtek 16. aprila je predsednik ZDA Eisenhower imel važen zunanje-politični govor, ki je globoko odjeknil po vsem svetu. Govor je bil namenjen novim sovjetskim voditeljem, ki naj bi iskrenost svojih miroljubnih besed dokazali z dejanji ter skupaj z Združenimi državami in ostalim svetom obnovili dobo miru in medsebojnega sodelovanja ter del ogromnih sredstev, ki ga zahteva sedanje oboroževanje, obrnili za odpravo siromaštva in pomanjkanja. Iz tega govora prinašamo tukaj le kratek izvleček. Eisenhower je takole začel:

»V pomladi leta 1953 obravnava svobodni svet eno vprašanje pred vsemi drugimi: možnost pravičnega miru za vse narode. Ko obravnavamo to možnost, se takoj spomnimo na drugi nedavni veliki odločilni dogodek. Pinesla ga je še upolnejša pomlad 1945, polna svetlega upanja na zmago in svobodo. Tudi takrat je bil pravičen in trajen mir upanje vseh pravičnih ljudi.

Toda to skupno upanje je trajalo le kratek čas. Narodi sveta so se razdelili in stopajo po dveh ločenih poteh. Združene države in svobodni narodi so izbrali ono pot; voditelji Sovjetske zveze so si izbrali drugo.

Pot Združenih držav bi lahko označili z nekaterimi smernicami, po katerih se ravnajo v svetovnih zadevah. Te smernice so:

1. Nobenega naroda ne moremo v celoti imeti za sovražnika, ker vse človeštvo teži po miru, bratstvu in pravičnosti.

2. Noben narod ne more doseči varnosti in blagostanja, ako se loči od drugih, ampak samo v sodelovanju z drugimi narodi.

3. Vsak narod ima pravico, da si izbere obliko vlade in gospodarski sistem, in te pravice mu ne more nihče vzeti.

4. Vsak poskus kakega naroda, da bi vsilil drugim narodom obliko njihove vlade, je nevzdržen.

5. Upanje na trajen mir ne more sloneti na oboroževalnem tekmovalstvu, ampak na odnosih pravičnosti in poštenega sporazuma z vsemi drugimi narodi.

Teh načel so se držale Združene države. Sovjetska vlada pa je imela zelo drugačne zamisli. V svetu, ki ga je ona zamislila, bi morala sloneti varnost ne v vzajemnem zaupanju in pomoči, ampak na sili: v vojaških armadah, podtalnem rovarjenju in zaslužanju sosednih narodov. Njen cilj je bil dobiti nadoblast za vsako ceno.

Ogromni razvoj sovjetske sile je

opozoril svobodne narode na nevarnost napada ter jih prisilil, da so potrosili za oborožitev toliko denarja in sile, kot še nikoli. Prisilil jih je, da so ustvarili orožje, s katerim morejo vsakega napadalca takoj in strašno kaznovati.

Vendar je ostala ona stvar, ki je sovjetsko zadržanje ni bistveno spremenilo, in to je pripravljalnost svobodnih narodov pozdraviti z odkritim veseljem vsak iskreni dokaz miroljubnih namenov.

Svobodni narodi so že večkrat zagotovili Sovjetski zvezi, da njihovo odločno združevanje ni imelo nikoli kakega napadalnega namena. Vendar pa se je zdelo, da skušajo sovjetski voditelji sami sebe, ali svoje prebivalstvo, prepričati, da je temu drugače. In tako se je zgodilo, da je bila Sovjetska zveza deležna istega strahu, ki ga je zanesla v ostali svet.

Poziv novim sovjetskim voditeljem

Eisenhower je nato poudaril, da je nastopil trenutek, ko morajo vse vlade sveta povedati, kaj nameravajo, nakar je nadaljeval:

»Svet se zaveda, da se je s Stalinovo smrtjo končalo eno obdobje. V njegovi izredno dolgi, 30 let trajajoči dobi vladanja, se je sovjetski imperij razširjeval, dokler se ni raztegnil od Baltijskega do Japonskega morja ter končno zavladal nad 800 milijoni duš.

Sovjetski sistem, ki so ga izoblikovali Stalin in njegovi predhodniki, se je rodil iz prve svetovne vojne. Z vztrajnim in večkrat obdobjevanja vrednim pogumom je preživel drugo. Ohranil se je in zdaj grozi s tretjo.

V Sovjetski zvezi so prevzeli sedaj oblast novi voditelji. Njihove vezi s preteklostjo, četudi tesne, niso take, da bi jim odvzele popolno svobodo dejanja. Bodočnost si bodo v veliki meri kovali sami.

Ti voditelji imajo drugačno priložnost, da se z ostalim svetom zavedo, do kake točke je nevarnost narasla in da pomagajo preusmeriti tok zgodovine.

Ali bodo to storili? Tega še ne vemo. Nedavne izjave in poteze sovjetskih voditeljev dajejo nekoliko sklepati, da so se morda zavedli tega kritičnega trenutka. Mi pozdravljamo vsako pošteno dejanje miru, ne maramo pa prazne retorike.

Priložnosti za taka dejanja je več, tako na pr. podpis avstrijske mirovne pogodbe ali izpustitev tisočev

Na kaj naj upa svet, če ne krenemo s poti, ki jo je izoblikovalo osem let strahu in sile?

Najhujše, kar nas lahko zadene, je atomska vojna. Najboljše pa bi bilo življenje stalnega strahu in napetosti, breme oboroževanja, ki bi izžepalo bogastvo in delovne sile vseh narodov.

Z vsakim topom, z vsako bojno ladjo, z vsakim raketnim izstrelkom okrademo končno tiste, ki so lačni in prezebajo. Za ceno enega samega težkega bombnika bi lahko postavili trideset modernih šolskih poslopij; ali dve elektrarni z električnim tokom za 120.000 prebivalcev; ali dve lepi, popolnoma opremljeni bolnišnici.

Za vsako lovsko letalo plačujemo pol milijona mernikov žita. Za ceno enega rušilca bi zgradili lahko domove za 8.000 ljudi.

vojnih ujetnikov, za kar je potrebno le nekaj dobre volje.

Prvi veliki korak na tej poti pa mora biti sklenitev častnega premirja na Koreji ter začetek razgovorov za izvedbo svobodnih volitev v združeni Koreji.

To pa naj bi pomenilo konec neposrednih ali posrednih napadov na Indokino in Malajo. Premirje na Koreji, ki bi samo sprostilo napadalne armade za napad kje drugje, bi ne bilo drugega kot zvijača.

Mir, ki naj zavlada v Aziji in v svetu, mora biti resničen in celoten. Na tej podlagi bi se dosegla lahko ureditev ostalih vprašanj med svobodnim svetom in Sovjetsko zvezo.

Ko bo napredek na vseh teh področjih ojačil zaupanje sveta, homo lahko pristopili k naslednji veliki nalogi, to je k zmanjšanju bremena oboroževanja. (Tu je našel Eisenhower glavne točke razorožitvenega načrta).

Boj revščini in stiski

Sadovi uspeha v vseh teh nalogah bi privedli sedanji svet pred največjo nalogo, da bi posvetili vse svoje sile, vse bogastvo in zamisli novi vrsti vojne. Ta vojna bi bila totalna vojna, napovedana surovim silam revščine in stiske.

Naša vlada je pripravljena pozvati ameriški narod, naj se pridruži

